

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, insertis suo loco
Propositionibus à S. Sede Apostolica novissimè damnatis concinnata. Et
Per Casus Practicos exposita

Complectens LXXV. Casus Materiam de Conscientia, Legibus, Peccatis,
Fide, Spe, Charitate, Jure, Justitia, Restitutione, Contractibus, Judiciis &
Religione &c.

Jansen, Leonhard

Coloniæ Agrippinæ, 1744

Casus II. De Conscientia dubia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39867

CASUS II.

De Conscientia dubia.

BAldus variis angitur dubiis. 1. Quoties argumenta fidei pro & contra excutit, putat se dubitasse in fide. 2. Et ignorat, quid sit dubium juris & facti. 3. Quale peccatum sit, agere cum conscientia dubia. 4. An in dubio juris & facti semper teneatur sequi tutiora. 5. 6. 7. An in dubio extra materiam justitiae melior sit conditio possidentis. 8. Quae pars possideat. 9. Dubitat, an lex existat, an sit promulgata, vel abrogata; an haec vel illa consuetudo habeat vim legis; an votum emisit, vel voto emisso satisfecerit; an Horas recitaverit, an cum debita intentione; an dispensatio vel absolutio à censuris sit valida. 10. An culpabiliter occiderit. 11. Percussit hominem dubitans, an esset Clericus. 12. An mortale admiserit, vel admissum sit legitime confessus. 13. An habeat aetatem necessariam ad jejunium & sacros Ordines. 14. An per sonitum duodecima nocturnae dies jejunii transierit, & carnes comedere possit, vel e contra. 15. An mediam noctem coenando excesserit, ideoque altero die nequeat celebrare. 16. An voverit sub mortali, an veniali, an calicem aureum vel argenteum, num ante vel post pubertatem. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit dubium?

R. 1. Dubium est suspensio intellectus non potentis se determinare pro alterutra parte contradictionis, adeoque dubium non est proprie apprehensio utriusque partis oppositæ, aliàs

aliàs enim in rebus fidei pro & contra inqui-
rens dubitaret voluntariè in fide , quod nemo
dicit ; neque est necessariò judicium de insuf-
ficientia , & incertitudine motivi. Quamvis
plerumque ejusmodi judicium adsit , aut talis
dispositio animi , quâ ita in rem propositam
ferimur , ut saltem virtualiter eam reputemus
esse incertam. Si intellectus sit suspensus ex
defectu sufficientis motiv ad judicandum , di-
citur dubius negativè ; si sit suspensus ex eo,
quòd utrimque habeat gravia motiva , dicetur
dubius positivè.

2. 2. Dubium aliud est Juris , aliud facti. *Ju-
ris* est , quando dubitatur de licentia actionis
ponendæ , de obligatione legis , aut consue-
tudinis , vel etiam , ut plures volunt , de valo-
re actûs. *Dubium facti* est , quando dubitatur
de aliis , quàm de his , v. g. an aliquid sit fa-
ctum , an Horæ recitatæ , an recta intentio
adhibita , an peccatum admissum , an lex vio-
lata , an votum emissum , &c. Utrumque du-
bium potest esse vel practicum , vel speculati-
vum ; si dubites in genere , an hæc vel ista lex
obliget , habes dubium juris speculativum ; si
dubites , an certa lex te hîc & nunc obliget ,
habes dubium juris practicum.

3. QUÆR. II. An & qualiter peccet , qui agit
cum conscientia dubia?

R. Qui agit cum conscientia practicè dubia,
hoc est , qui non habet dictamen ultimum
certum , vel saltem excludens omnem pruden-
tem formidinem , ne actio hîc & nunc ponen-
da fortè sit illicita , peccat illo genere peccati,
de quo dubitat. Ratio est , quia talis sic est
constitutus , ut virtualiter dicat , quamvis du-
bitem,

bitem , an hæc vel illa actio mihi sit prohibita, tamen volo eam facere, ideóque, quantum est in se, contemnit legem : quòd si dubium practicum oriatur ex dubio speculativo, v. g. dubitas, an hodie tenearis jejunare, eò quòd dubites, an hodie jejunium sit præceptum, debes primò diligenter inquirere in præceptum, inspicendo calendarium, interrogando alios : si adhibitâ sufficienti diligentia præceptum nullum reperias, poteris te resolvere pro libertate, ut statim dicam, nec tunc agis ex conscientia dubia, sed ex practicè certa, v. g. hac : *Lex invincibiliter ignorata non obligat : hæc lex, si fortè est, ignoratur à me invincibiliter, ergo.*

QUÆR. III. An & qualiter in dubio, quod post diligens examen resolvere non possum, tenear sequi, quod est tutius? Tutius autem hîc vocatur, quod magis removet à periculo omnis peccati etiam materialis : sic si dubites, an hodie oblikeris jejunare, tutius est jejunare, quia si jejunes, ne quidem peccas materialiter; si verò non jejunes, potes peccare saltem materialiter, quia jejunium fortè est præceptum.

B. Cum communi contra *Wendrochium, Jul. Mercorum, Vinc. Baron. Girken* & paucos alios, in dubio non semper esse obligationem ad partem tutiorem.

Probat^r 1. Quia ipsa Ecclesia dispensat in Matrimonio rato contra sententiam tutiorem *S. Bonavent. & Scoti*, item in votis solennibus contra tutiorem *D. Th.*

2. Miles dubius de justitia belli potest bellare juxta *c. quid culpat. 23. q. 1.* cum tamen non bellare esset tutius.

B

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

3. In

3. In dubio, an ager, quem bonâ fide teneo, sit meus, non teneor eum dimittere, etsi hoc foret tutius: item in dubio, an actus à Superiore præceptus sit licitus, possum obedire, quamvis tutius esset deprecari.

4. *Alexander VIII.* damnavit hanc 3. proposuit. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*, sed probabilissima sæpè est minus tuta, qualis est v. g. ea, quâ communiter docetur non esse obligationem statim pœnitendi, cum tamen statim pœnitere sit tutius.

5. Certum est, quòd tutò & prudenter sequar sententiam communem, sed quòd non sit obligatio in dubio semper sequendi tutiora, est communis & ferè omnium sententia contra paucos, ut videre est apud *Teril. hic q. 22. Moya de opin. q. 6. §. 2. & 3. & alios q. seq. citandos*, ergo.

6. Lex semper sequendi tutiora, esset onus intolerabile, quia ne quidem liceret sequi sententiam probabiliorem contra legem, quæ rationes non tantum probant pro dubio facti, ut aliqui volunt, sed etiam pro dubio juris, quando agitur de obligatione legis, ut patet consideranti, & dubium de existentia legis vel voti est dubium facti: ergo tunc saltem non erit obligatio sequendi tutiora. Deinde certum est, quòd lex non sufficienter promulgata & invincibiliter ignorata non obliget, sed lex sequendi semper tutiora in dubio juris non est sufficienter promulgata, cum Doctissimi post studiosissimam inquisitionem eam existere negent: ergo. Jam dicta intellige de dubio negativo, nam in dubio positivo, in quo habetur grave motivum pro utraque contradictionis parte, possum eligere quam-

quamlibet partem etiam minus probabilem, exceptis quibusdam materiis, in quibus ne quidem probabilior, sed semper tutior sequenda est, ut dicam *Cas. seq.* Dum verò Canones & SS. Patres volunt in dubiis tutiora esse sequenda, vel loquuntur de dubio practico, aut de certis tantum materiis, vel id tantum astruunt per modum convenientiæ, non per modum regulæ universaliter obligantis.

QUÆR. IV. An axioma juris: *In dubio melior est conditio possidentis*, non tantum teneat in materia justitiæ, ut fatentur ferè omnes, sed etiam in materia aliarum virtutum?

R. Affirmativè. *Henriq. Suar. Filliut. Martinez to. 1. moral. c. 1. q. 9 n. 3. Sanch. l. 1. mor. c. 10. Tamb. Sporer n. 75. & plures apud La Croix lib. 1. n. 502. Salas p. 2. t. 8. d. un. sect. 18. n. 166. Mezger de consc. disp. 12. a. 3. n. 10. Herinx, Joan. à S. Thom. d. 12. a. 4. n. 8. Moya cit. q. 5. n. 18. Viva opusc. 2. q. 3. a. 4.* Ratio est 1. Quia ideo in materia juris prævalet bonæ fidei possessor, quia ipsa possessio in dubio est aliqua præeminentia, ob quam possessor non debet privari re, nisi probetur esse non sua; item possessor est quasi reus, & alter, qui petit, est actor, in dubio autem favendum est reo, secundum *reg. jur. 154. ff. de reg. jur.* atqui in materia aliarum virtutum libertas, quæ juxta *Reg. 122. ff. de reg. jur.* omnibus rebus est favorabilior, etiam sæpius est in possessione contra legem, aut lex contra libertatem: sic in materia Religionis, si dubitem, an voverim, non obligor voto; econtrà in materia obedientiæ si dubitem, an lex Superioris sit justa, subditus tenetur obedire; in dubio, an valeat matrimonium bonâ fide jam contractum, te-

neor reddere debitum , ut habet *communissima*, sed non potest horum dari alia ratio, quàm, quòd libertas , Superior & matrimonium sint in possessione sui juris , ergo. *Si dicas cum Fagn. in c. ne innitatis à n. 190.* Possessio est tantum circa res , quarum potest haberi dominium , sed res, quarum potest haberi dominium , pertinent ad materiam justitiæ , ergo. *Deinde*, ideo in materia justitiæ melior est conditio possidentis , quia in dubio possessor præsumitur esse verus dominus , atqui præsumptio veri domini non tenet in materia aliarum virtutum , ergo. *Contra est*, etiam homo est suo modo dominus & possessor libertatis & innocentie , nam dicitur quis dominus & possessor agri, beneficii, honoris, quamdiu nullum obstat factum , jura , leges , quæ dominium vel possessionem istam infirmant , tenet quippe hæc omnia tanquam sua , si non corporis , saltem animi jurisque adminiculo suffultus, cur non ergo quis dici posset dominus & possessor innocentie & libertatis , quando illa nullo contrario facto vel jure infirmantur ? Siquidem illa penes se habet jure naturæ contradita , ergo sicut in dubio est præsumptio pro possidente agrum , sic & in dubio, an sit lex , est præsumptio pro libertate possidente , sive illam libertatis possessionem voces veram , sive minus strictè talem; sicut in criminalibus tamdiu est præsumptio pro Rei innocentia , quamdiu non probatur nocens, sive illam præsumptionem voces possessionem innocentie, sive non , est cavillatio de nomine , & in dubio favendum esse possessori , est æquitatis naturalis , quæ tam in - quàm extra materiam justitiæ locum habere debet.

6. 2. Illud est in possessione & præeminentia,
pro

pro quo est præsumptio juris, sed in dubio, an existat lex, votum, juramentum, &c. Præsumptio est pro libertate, nam libertas ante dubium de lege erat certa, contra certam autem libertatem non prævalet lex dubia, & existentia legis vel voti est quid facti, quod non præsumitur.

3. In dubio possum retinere agrum bonâ fide possessum, et si sit periculum materialis injustitiæ, ergo quando libertas est in possessione, possum stare pro libertate cum periculo peccandi materialiter contra legem; non enim est minor obligatio vitandi periculum peccati contra justitiam, quàm contra alias virtutes.

Dices 1. Ideo in materia justitiæ possessio in dubio favet possessori, quia facit præsumptionem de veritate, puta, quòd possessor sit verus dominus rei possessæ, cum ordinariè, qui possidet, rem suam possideat, eò quòd res non soleat tradi & relinqui nisi vero domino; atque in materia aliarum virtutum possessio regulariter non facit præsumptionem de veritate pro parte, quæ possidet, ergo. *Prob. min.* qui dubitat v. g. an sonuerit duodecima nocturna ante diem Veneris, & per consequens, an adhuc possit comedere carnes, quamvis sit in possessione suæ libertatis; illa tamen possessio non dat ei præsumptionem de rei veritate, id est, quòd potius non sonuerit duodecima, quàm sonuerit, & consequenter, quòd possit potius comedere, quàm non comedere carnes. Ecce præcipuum partis adv. fundamentum.

Confirm. Vel enim libertas physica possidet contra legem, vel moralis; non physica, hæc enim maneret, quamvis lex contraria agnosceretur, & tamen tunc non possideret contra legem; nec moralis, nam de hac ipsa dubitatur, an ad-

fit, quando dubitatur de lege, ergo hæc non est in certa possessione contra legem.

R. N. Maj. Nam etiam in materia justitiæ possessio non semper facit præsumptionem de veritate, quòd possessor v. g. sit magis dominus agri, quàm non possidens: posito enim casu, quòd ager, quem possides, sit æquè vel magis probabiliter non tuus, sed Petri; adhuc tibi favet lex justitiæ, & neque in foro in-neque externo teneris restituere agrum, quia æquitas naturalis non permittit, ut de certa agri possessione ejiciaris propter jus Petri incertum, etsi forsan probabilius aut æquè probabile: ergo melior conditio possidentis non semper fundatur in præsumptione veritatis; quod adhuc clariùs patet in dubio delicti, in quo semper favetur Reo, quamvis forsan sit major præsumptio veritatis contra quàm pro Reo; & alia hujus ratio dari non potest, quàm quòd Reus sit in certa possessione innocentia, famæ & vitæ, quâ eum privari ob delictum incertum vetat æquitas naturalis. Ergo cum homo non minùs sit dominus & possessor libertatis suæ, quàm famæ & innocentia, æquitas naturalis pariter exigit, ut per superveniens dubium de lege hæc possessione non privetur.

R. 1. *Ad Confirm.* Idem solvendum esse omnibus circa possessionem libertatis in materia justitiæ.

R. 2. Possidere libertatem physicam ob rationem jam datam. Et certè sicut possessor agri, non obstante dubio speculativo, quòd ager fortè non sit suus, adhuc sibi format conscientiam practicè certam, quòd non teneatur restituere agrum, sic in dubio, an existat lex, sum practicè certus, quòd non obliget lege, quamvis fortè existat lex.

Dices

Dices 2. In materia justitiæ lis est inter hominem & hominem, in materia aliarum virtutum lis est inter hominem & legem Dei; ergo meritò favendum est Deo, sicut in dubio favetur Ecclesiæ, matrimonio, doti & aliis causis piis.
R. In materia justitiæ etiam lis est de lege Dei, quæ præcipit, non retinere rem alienam invito domino; & tamen in dubio possessor eam retinere potest cum periculo materialis injustitiæ, ergo in materia aliarum virtutum etiam stari potest pro libertate possidente cum periculo peccandi materialiter contra legem. Quòd in dubio favendum sit causæ piæ, habetur ex lege positiva Ecclesiæ, quòd verò in dubio semper sit eligendum tutius, seu standum pro lege contra libertatem, nullâ lege probari potest.

Instabis 1. In dubio obediendum est Superiori, Deus est omnium Superior, & est in possessione juris præcipiendi. *2.* Lex naturalis & divina est æterna: ergo antecedit & possidet contra libertatem humanam.

R. 1. Retorquendo. Lex justitiæ est naturalis & divina: ergo in dubio tenetur possessor Deo obedire, & agrum restituere; item lex justitiæ est æterna & prior: ergo possidet contra possessorem agri.

R. 2. In dubio, an sit vel non sit lex, obediendum est Superiori N. in dubio, an lex jam existens sit justa, obediendum est Superiori, C. nam tunc lex est in possessione, & non aliàs. *Ad 2.* Lex naturalis & divina existens & sufficienter promulgata est in possessione contra libertatem C. non existens aut non sufficienter promulgata, ideòque inculpabiliter ignorata, veluti hæc, est in possessione contra libertatem N. Idem adver-

sarii coguntur respondere de possessore in materia iustitiæ, in quam præcipua eorum argumenta evidenter retorqueri possunt.

8. QUÆR. V. Quæ pars sit in possessione?

ꝛ. Illa est in possessione, pro qua est præsumptio juris, seu quæ onus probandi in aliam rejicit. Pro illa autem est præsumptio, quæ vel est certa, vel est prior, vel saltem magis favorabilis dubitanti: v. g. dubitas post diligens examen de existentia legis, voti aut juramenti vel de essentiali constitutivo aut requisito legis, putà, an lex sit promulgata, usu recepta, an consuetudo habeat vim legis; non obligaris voto, lege, aut consuetudine, quia libertas est in possessione; nam ante dubium de lege vel voto certò eras liber à lege & voto, ergo tibi probari debet, quòd existat lex vel votum, neque certa libertas tollitur per legem dubiam. Econtra si certus sis existere legem, votum vel juramentum, & dubites, an lex cesset, an voto satisfeceris, vel ab eo sufficienter excusatus sis; possessio est pro lege, voto aut juramento, quia lex, votum, juramentum sunt certa, solutio autem & excusatio incerta, & dubia; debito autem certo non satisfit per solutionem vel excusationem incertam. *Suar. de leg. l. 6. c. 8. n. 7. Mezg. l. c.*

9. QUÆR. VI. Quid in dubio facti?

ꝛ. Observanda est regula apud omnes recepta testè *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 30. Factum in dubio non præsumitur, sed demonstrari debet. leg. in bello §. facta ff. de captivis.* Si tamen principale factum sit certum, & dubitetur tantùm de accessorio, quod de jure faciendum erat, vel fieri solet, tale accessorium præsumitur: v. g. oràsti horas, audivisti Missam, explèsti pœnitentiam, sed dubi-

dubitas, an cum debita in- & attentione; es confessus, & dubitas, an cum sufficienti examine vel proposito; in his omnibus accessorium præsumitur; & generaliter, quando omnia externa in confessione, oratione, promissione & similibus posita sunt, actus interni in dubio præsumuntur, etiam ex hoc capite, quia in dubio standum est pro valore actûs, ideoque dispensatio, absolutio à censuris vel reservatis in dubio censentur valida, & hæc præsumptio fortior est, quàm possessio legis contrariæ. *Dian. p. 4. t. 3. res. 45. & 46.* Si ipsum factum principale sit dubium, hoc ipsum nunquam præsumitur, excepto solo dubio committi homicidii, in quo dubitans censetur irregularis in foro tam in- quàm externo, sic enim statuitur *in c. significasti & c. penult. de homic.*

QUÆR. VII. Quæ hic ulterius pro praxi deducenda? 10.

1. Seqq. 1. Si percussisti hominem, quem timebas esse Clericum, si ex post adhibitâ diligentiam non possis rescire, an sit Clericus vel Laicus, in animo quidem es sacrilegus, non tamen quoad incurrendam excommunicationem; item suscepisti sacros Ordines cum dubio de sufficientia ætatis, teneris quidem abstinere ab usu Ordinum, usque dum ætatem certè consecutus fueris, non tamen es suspensus, nisi constet tibi revera ætatem legitimam defuisse, quia delicta consummata & inde consequens pœna in dubio præsumi non debent, *odia enim restringi, favores convenit ampliari. reg. 1. Jur. in 6.*

2. Si dubites, an admiseris mortale, & per consequens, an tenearis illud confiteri, ex communi sententia & maximè propter auctoritatem 12.

antiquorum ferè omnium teneris confiteri ,
quamvis oppositum etiam sit probabile , eò quòd
delicta non præsumantur , & in dubio absolven-
dus sit reus vel maximè tunc , quando crimen
ne quidem probabiliter probari potest. *Vid. cas.*
97. n. 23.

13. 3. In dubio , an quis expleverit annum vi-
gesimum primum , si post accuratam inquisitio-
nem dubium vincere non possit , non tenetur
jejunare , quia libertas est in possessione , & mu-
tatio ætatis , quæ est aliquid facti , non præ-
sumitur , ideoque in tali dubio Subdiaconatum
suscipere non poterit.
14. 4. In dubio , an dies jejunii per sonitum
duodecimæ nocturnæ transierit , non potes com-
edere carnes , quia dies jejunii est in posses-
sione ; certum enim est , diem jejunii extitisse,
& incertum est , an transierit ; econtrà , si du-
bites , an dies jejunii cœperit , possessio est pro
die libero , & mutatio temporis est quid facti,
quod non præsumitur.
15. 5. Sacerdos , qui dubitat , an mediam no-
ctem cænando excesserit , juxta *Laym. n. 36.*
potest altero die etiam ex sola devotione celebra-
re , eò quòd pia Mater Ecclesia non sit censenda
tam strictè obligare in dubio : ego id verum ju-
dico , si adsit aliqua causa celebrandi , etsi non
omninò gravis.
16. 6. Si vovisti , & dubites , an sub veniali , an
sub mortali , an calicem aureum , an argenteum ,
an religionem in genere , an in specie & gene-
raliter , si dubites de modo contractæ obliga-
tionis , tutò præsumitur id , quod minus est &
favorabilius , nisi sit præsumptio fortior in op-
positum.

7. In

7. In dubio, an votum emissum sit in pubertate, potest pater vel tutor illud irritare, tum quia mutatio ætatis non præsumitur, tum quia Superior in dubio non est spoliandus suo jure & auctoritate. Plura alia dubia circa leges *V. cas. 5. n. 18.* circa obligationem restituendi *cas. 38. n. 18.* circa vota *cas. 68. q. 3. cas. 69. q. 2.*

C A S U S III.

De Conscientia probabili.

CAto Theologus interrogatur 1. Quid sit opinio probabilis in - & extrinsecè. 2. Quoad se, & quoad nos; tenuiter, certò & probabiliter probabilis. 3. An ex hoc sit verè probabilis, quòd doceatur ab uno Recentiore. 4. An una opinio possit esse alterà probabilior, vel equè probabilis. 5. Qua vocetur tutior. 6. An liceat sequi tenuiter, dubiè vel probabiliter probabilem. 7. An liceat sequi minùs tutam circa valorem Sacramenti, aut in periculo realis damni. 8. An minùs probabilem sequi possit Judex. 9. Advocatus. 10. An Medici, Chirurgi. 11. An saltem id liceat in aliis materiis. 12. An Superior possit præcipere secundùm sententiam minùs probabilem, & an subditus teneatur obedire. 13. & seqq. Qualiter hic solvenda opposita. 18. An liceat sequi sententiam à Sede Pontificia censuratum. 19. An alienam contra propriam. 20. An subditus contra propriam teneatur obedire. 21. An secundùm alienam liceat consulere in privatis & publicis. 22. An liceat sequi hanc & oppositam. Pro meliori terminorum & casùs intelligentia:

Suppono sequentia. 1. Opinio est iudicium in. 2. certum